

ГРАЖДАНСКИ МОНИТОРИНГ

ДЕЛА ЗА КОРУПЦИЯ В СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

*Юридически екип на
Института за модерна политика*

Януари 2017 г.

ГРАЖДАНСКИ МОНИТОРИНГ

ДЕЛА ЗА КОРУПЦИЯ В СЪДЕБНАТА ВЛАСТ

Разследванията на корупционни престъпления по високите етажи на властта и наличието на съдебни присъди по такива дела е сред основните индикатори за ефективност на съдебната власт, предвид хроничния проблем с корупцията в България.

През последните месеци се наблюдава повишена активност на прокуратурата по отношение на разследвания спрямо висши представители на централната и местната изпълнителна власт - министри, зам.министри, кметове. В същото време, в известна степен встрани от фокуса на общественото внимание остават разследванията за корупция в системата на самата съдебна власт. Настоящият доклад е посветен именно на този аспект.

I. Обобщени данни за разследвания и съдебни дела по корупционни престъпления в периода 2013-2015 г.

Въз основа на данни, получени по реда за достъп до обществена информация, както и от докладите на ръководителите на съдебната власт пред Народното събрание, се открояват следните количествени характеристики относно разследвания и дела за корупционни престъпления:

2013 г.

През 2013 г. внесените в съда прокурорски актове са 168 срещу 241 лица. В този период са постановени осъдителни присъди спрямо 139 лица (с влязла в сила присъда са 118 лица), оправдани са 28 лица.

Най-голям е делът на образуваните дела за престъпления против дейността на държавни органи, обществени организации и лица, изпълняващи публични функции. Сред тях се открояват престъпленията по служба – 122 новообразувани досъдебни производства, както и типичното корупционно престъпление (подкуп) - 153 новообразувани досъдебни производства.

От внесените в съда прокурорски актове най-голям дял имат обвиненията за същински корупционни престъпления (чл. 301–307 НК) – 115. На второ място са внесените актове за престъпления по служба (чл. 282 НК) – 23 обвинителни акта.

За подкуп са осъдени 108 лица, а оправданите лица са 11.

Прави впечатление, че през 2013 г. няма образувани досъдебни производства срещу магистрати, разследващи органи, служители от състава на Министерство на вътрешните работи, Държавна агенция „Национална сигурност“, Държавна агенция „Технически операции“, Държавна агенция „Разузнаване“, Агенция „Митници“, Министерство на отбраната и Българската армия, както и други длъжностни лица, задължени по чл. 2, ал. 1 от Закона за публичност на имуществото на лица, заемащи висши държавни и други длъжности, за престъпления против правосъдието (чл. 286 - 299 НК), престъпления против спорта (чл.307б – 307е НК) и за документни престъпления (чл. 308 - 319 НК).

2014 г.

През 2014 г. са приключени 1 429 досъдебни производства, от които - 225 са спрени и 716 прекратени. В съда са внесени 444 прокурорски акта срещу 536 лица. Влезли са в сила осъдителни присъди за корупционни

престъпления спрямо 273 лица. Влезли са в сила осъдителни присъди за корупционни престъпления спрямо 273 лица, като са оправдани 50.

От внесените в съда прокурорски актове най-голям дял имат обвиненията за същински корупционни престъпления (чл. 301–307 НК) – 96 акта. За сравнение, през 2013 г. този брой е 115. На второ място са внесените актове за престъпления по служба (чл. 282 НК) – 19 акта, спрямо 23 за 2013 г.

С влязъл в сила съдебен акт през 2014 г. за престъпления по чл. 301–307 НК са осъдени 73 лица, а оправданите са 3.

С влязъл в сила съдебен акт за престъпления по чл. 282 НК са осъдени 3 лица и са оправдани 16.

През 2014 г. в Софийска градска прокуратура са образувани 15 досъдебни производства срещу магистрати. Приключени са 10 досъдебни производства, от които 9 прекратени. Внесени са три обвинителни акта срещу магистрати.

2015 г.

През 2015 г. са приключени 1 573 досъдебни производства, от които 214 спрени и 778 прекратени. В съда са внесени 485 прокурорски актове срещу 613 лица. Осъдени с влязла в сила присъда са 312 лица, а оправданите са 79.

Най-много досъдебни производства за корупционни престъпления са образувани в района на градската и районната прокуратури в София - съответно 26,6 % (790) от общо наблюдаваните във всички прокуратури и 18,1% от новообразуваните, което се дължи най-вече на специфичната компетентност на Софийска градска прокуратура по делата срещу лица с имунитет, членове на Министерския съвет и магистрати.

През 2015 г. прокурорите от Софийска градска прокуратура и Софийска районна прокуратура са внесли в съда 123 прокурорски акта, с които са предадени на съд 152 лица.

Осъдени с влязъл в сила съдебен акт са 32 лица. Същият е и броят на оправданите.

Относно видовете корупционни престъпления се констатира запазване на тенденцията преобладаващият дял от внесените в съда прокурорски актове да е за същински корупционни престъпления (чл. 301–307 НК) и най-вече за подкуп – 106 акта (при 96 за 2014 г.). На второ място са внесените актове за престъпления по служба (чл. 282 НК) – 19, колкото са били и през 2014 г.

През 2015 г. в Софийската градска прокуратура са образувани 22 досъдебни производства срещу магистрати. Приключено е разследването по 13 досъдебни производства като 7 са прекратени, а по 5 са внесени обвинителни актове в съда.

2016 г.

Следва да се отбележи, че в периода януари-април 2016 г. в Специализираното звено „Антикорупция“ при СГП са образувани 13 досъдебни производства срещу магистрати.

На базата на съпоставителния анализ на тези данни, могат да се направят следните по-важни изводи:

➤ **Налице е значително активизиране на дейността на органите на досъдебното производство (разследващи органи и прокуратура) по корупционни дела.** В структурно отношение този ръст се свързва и със

създаването на специализирани антикорупционни звена в прокурорските органи през 2013 г., които бяха трансформирани през 2016 г. в Специализирано звено "Антикорупция" при Софийската градска прокуратура.

➤ **Нараства броят разследвания и съдебни дела за корупция срещу магистрати (съдии, прокурори, следователи)**, което е индикация, че е налице системен подход в антикорупционните усилия, а не кампанийност, насочена срещу политици и представители на изпълнителната и местната власт, каквито упреци и съмнения се появиха в публичното пространство напоследък.

II. Състоянието на някои дела за корупция срещу магистрати – граждански мониторинг

В рамките на своята изследователска дейност, юридическият екип на Института за модерна политика проведе граждански мониторинг на състоянието на съдебни дела срещу магистрати (съдии, прокурори, следователи).

Този анализ показва, че често в съдебната фаза ефективността се занижава значително поради ненужен и прекомерен формализъм. Прекомерният формализъм беше отбелязан в критичен план както в *Независимия анализ на прокуратурата, възложен от Службата за подкрепа на структурните реформи на ЕС на европейски прокурори*, така

и в доклада на Европейската комисия относно напредъка на България по Механизма за сътрудничество и проверка от януари 2017 г.

Така например, в доклада на Европейската комисия се отбелязва:

*“Развитието в областта на наказателното производство бе по-слабо изразено и все още съществуват значителни предизвикателства, които трябва да бъдат преодолени. Въпреки значителните подобрения през годините след присъединяването на страната към ЕС наказателното производство в България продължава да създава сериозни проблеми за ефективното наказателно преследване по сложни дела, които включват делата за корупция по високите етажи на властта и за тежка организирана престъпност. През годините бяха установени редица конкретни проблеми и някои от тези проблеми бяха разрешени по законодателен път. **Независимо от това формализмът на наказателното производство продължава да бъде предизвикателство за българската правна система.**¹ “*

От своя страна европейските прокурори, изготвили независимия анализ на прокуратура отбелязват:

“Видяхме твърде много на брой важни дела, които се точат с години, без да бъдат решени от съдилищата. По-

¹ ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА относно напредъка на България по механизма за сътрудничество и проверка. Брюксел, 25.1.2017 г. COM(2017) 43 final, с. 5.

изненадващото обаче е, че съдиите не налагат по-строга дисциплина и не упражняват по-голям контрол по делата чрез определяне на график на съдебните заседания скоро след внасянето на обвинителния акт. В някои от нашите системи след като се достигне до етапа на съдебното производство, се провежда предварително подготвително заседание. След това се разглеждат основанията. Ако делото е оспорвано, датите на съдебните заседания се определят с цел провеждане на цялото дело в даден период. Това, на което често бяхме свидетели, беше дело със съдебни заседания в 2-3 дни, последвани от отлагания в продължение на месеци преди призоваването на други свидетели. Според нас това не дава добри резултати. Предлагаме да се премине към по-стриктна деловодна система от съдиите, по-специално в посока на това съдиите да бъдат по-строги, като не допускат отлагане по измислени причини и прекратяват отрано опитите за машинации, за които научихме.² “

В допълнение трябва да се посочи още една констатация на европейските прокурори относно формализма, увреждащ ефективността на делата за корупция:

“Дори по „чувствителни“ дела (които не следва да бъдат предмет на ненужни забавяния) съдиите връщат делата на прокурорите поради незначителни „грешки“. Забелязахме, че по

² Независим анализ на прокуратурата от европейски прокурори, извършен от Службата за подкрепа на структурните реформи на ЕС, с. 22-23.

14 обвиненията за корупция срещу магистрати 12 от делата са били върнати от съдиите на прокурорите за „процедурни несъответствия“. Прокуратурата е повдигнала възражения по всички тези дела и в 11 от случаите възраженията на прокурорите са били уважени от по-горната съдебна инстанция.³”

Впечатлението е, че формализмът не винаги е свързан със стремеж на съдилищата към по-пълно спазване на правата на гражданите и правото на справедлив процес (което би било оправдано), а се изразява в спорни и даже откровено ненужни технически и процедурни забавяния, които се прилагат включително при реалната опасност абсолютната давност за преследване на съответното деяние да изтече в рамките на все още висящото съдебно производство. В определени случаи тези практики пораждат съмнения за "магистратски чадър" над подсъдимите магистрати.

От наблюдаваните от юридическия екип на Института за модерна политика дела срещу магистрати, такова впечатление правят например:

➤ **Делото срещу отстранената от длъжност съдия в Районен съд - Видин Анелия Рашева.**

Разследването продължава повече от 3 години и половина, като до внасяне на обвинителния акт в съда се стига след искане на обвиняемата по реда на глава Двадесет и шеста от НПК. След многомесечно бездействие на съда, на 10 март 2016 г. наблюдаващият прокурор уведомява писмено председателя на 11-ти наказателен състав съдия Мариян Марков, че е

³ Пак там, с.20.

стартирала процедура по чл. 368 НПК и че обвиненията по чл. 316 НК се погасяват по давност през м.май 2017 г. Бездействието на съда продължава. Следва второ писмо на наблюдаващия прокурор, изпратено на 25 май 2016 г., което е адресирано освен до председателя на 11-ти наказателен състав, и до председателя на Софийския градски съд Калоян Топалов. Един месец по-късно, на 27 юни 2016 г., съдия Мариян Марков издава разпореждане, според което е допуснато съществено процесуално нарушение, тъй като не са предявени материалите по разследването на обвиняемата и нейните защитници. На това основание делото е върнато на прокуратурата.

След протест на прокуратурата, Софийският апелативен съд с определение от 13 октомври 2016 г. потвърждава разпореждането на Софийския градски съд от 27 юни 2016 г.

След постъпване на делото в Софийска градска прокуратура, Специализирано звено „Антикорупция“, е извършено предявяване на разследването на резервния защитник на обвиняемата - адв. Ивайло Георгиев. На самата обвиняема не е извършено предявяване на разследването, тъй като същата не е открита на известните по делото нейни адреси и телефони, което е надлежно отразено в докладни записки, констативни протоколи, върнати призовки. Неуспешни са и три опита за връчване на призовка на нейния адвокат Лъчезар Таков. Причините за това са извън разследващия орган, призовкаря и служителите на ДАНС и МВР, натоварени специално със задачата да подсигурят връчването на призовка за предявяване на разследването. В крайна сметка делото е внесено в съда с обвинителен акт на 9 ноември 2016 г.

По новообразуваното в края на миналата година дело срещу Анелия Рашева (н.о.х.д. 4962/2016 г.) протакането продължава. Делото е отложено при две последователни заседания (19.12.2016 г. и 19.01.2017 г.) на сходни

основания – осигуряването на защита в първия случай и служебен ангажимент на защитника на подсъдимата във втория.

Следва да се подчертае, че именно заради подобни ситуации, при които многократно в практиката се е стигало до злоупотреба с процесуални права и забавяне на наказателния процес, бе въведен институтът на резервния защитник – чл. 94, ал. 4-6 от НПК. Споровете дали регламентацията му съответства на принципа на справедлив процес по ЕКЗПЧОС бяха разрешени от Конституционния съд, който в своето Решение № 10 от 2010 г. постанови, че институтът на резервния защитник не противоречи на Конституцията и на международните актове, по които България е страна.

Няколкото поредни отлагания на делото срещу Анелия Рашева не дават основание да се предполага, че съдът ефективно използва възможностите на института на резервната защита за да предотврати злоупотребата с процесуални права. Предстои ново съдебно заседание по делото на 27 февруари 2017 г. и дали ще се стигне до ново отлагане по сходна на досегашните причина е своеобразен тест за това има ли воля в съдебния състав за решаване на делото в разумен срок. Особено предвид изтичащата през м. май 2017 г. абсолютна давност по едно от обвиненията срещу Рашева, което завинаги ще предотврати възможността тя да бъде преследвана за част от престъпленията, в които е обвинена.

➤ **Делото срещу отстранения от длъжност съдия в Районен съд-Раднево Евелин Драганов**

Друг случай, който буди сериозни съмнения за "съдийски чадър" над обвинен в корупция съдия е делото срещу отстранения от длъжност съдия

при Районен съд-Раднево Евелин Драганов. На 9 април 2015 г. е внесен обвинителен акт срещу Драганов в Софийския градски съд. С разпореждане от 20 април 2015 г. Николай Младенов, съдия-докладчик по НОХД № 1452/2015 г., прекратява съдебното производство, защото в обвинителния акт не била посочена думата „другиму“, въпреки, че в акта изрично е посочена законовата разпоредба (чл. 144, ал. 2 НК), по която е обвинението. Освен това съдия-докладчикът посочва, че според него в обвинителния акт била изложена неправилно фактическата обстановка, защото съдържала негативни оценъчни факти за обвиняемия.

На 7 май 2015 г. разпореждането за прекратяване е протестирано – протестът е уважен и делото е върнато на Софийския градски съд за разглеждане по същество.

Съдът насрочва заседанието почти половин година по-късно - на 16 октомври 2015 г., когато е проведено първото съдебно заседание по делото. На това заседание по повод искане на отвод на прокурора съдията-докладчик прави коментари, според които наблюдаващият прокурор е предубеден спрямо всички магистрати, тъй като работел в специализирано антикорупционно звено на прокуратурата – т.е. ако наблюдаващият прокурор има обективно и непредубедено отношение към дейността на магистратите, то не би работел в подобно звено. При произнасянето си съдия Младенов изразява и учудване относно потребностите, които са наложили създаването на подобно звено в прокуратурата (изявление, което няма отношение към делото). По искане на защитата, председателят на съдебния състав прекратява съдебното производство, защото не бил посочен точният час на извършване на престъплението, а подсъдимият не бил длъжен да се защитава за цялото денонощие на инкриминираната дата.

След нов протест на прокуратурата от 23 октомври 2015 г. делото отново е върнато на Софийския градски съд за разглеждане по същество.

След близо година протакане, отводи, невръчване на постановления на съда на обвиняемия и пр., на 8 декември 2016 г. председателят на съдебния състав докладва, че член на състава е с влошено здравословно състояние, поради което разглеждането на делото следва да започне отначало.

➤ Делото срещу отстранената от длъжност следователка при ОП-Варна Илияна Асенова-Трендафилова

Интересен пример за отношението на съда към дела срещу магистрати е делото срещу отстранената от длъжност Илияна Асенова-Трендафилова, следовател при ОП-Варна. На 26 юни 2014 г. е внесен обвинителен акт в срещу нея в Софийския градски съд. С разпореждане от 7 юли 2014 г. Николай Младенов, съдия-докладчик по НОХД № 2851/2014 г., прекратява съдебното производство, като твърди, че в обвинението не е изяснен механизма на причиняване на телесната повреда.

На 26 септември 2014 г. отново е внесен обвинителен акт. С разпореждане от 30 септември 2014 г. Николай Младенов, съдия-докладчик по НОХД № 4210/2014 г., отново прекратява съдебното производство. Този път се мотивира с неяснота относно мястото на извършване на престъплението.

На 9 април 2015 г. пак е внесен обвинителен акт. Съдия Николай Младенов насрочва делото за разглеждане в открито съдебно заседание на 28 май 2015 г. С определение от тази дата съдия Младенов отново прекратява съдебното производство поради неясен механизъм на

причиняване на телесната повреда.

В изпълнение на определението на съда, с постановление от 18 септември 2015 г. се прави ново привличане по същия текст от НК, а на 25 септември 2015 г. е внесен обвинителен акт в СГС. С разпореждане от 30 септември 2015 г. на Николай Младенов, съдия-докладчик по НОХД № 3728/15 г., делото е насрочено за разглеждане в открито съдебно заседание на 26 октомври 2015 г. На това заседание, по искане на защитата, е допуснато разглеждане на делото по реда на съкратеното съдебно следствие (по чл. 371, т. 1 НПК) - без разпити на свидетели и изслушване на вещи лица. Съдът постановява оправдателна присъда, като от мотивите става ясно, че основания за оправдаването на подсъдимата са обстоятелства като например:

- Ако пострадалата не била влязла в кабинета на подсъдимата вероятно не би получила увреждането.
- Липса на точен механизъм на нанасянето на телесна повреда – дали са били сплетени ръцете или е бил извит пръста, поради което не може да се говори за умисъл за причиняване на телесна повреда.
- Случаят е придобил публичност в медиите, но тази публичност преследвала комерсиална цел и инцидента не трябвало толкова да се интерпретира от медиите.
- Случаят се отнасял до „чисто женски отношения“ между колеги с влошени лични отношения.

Тези примери се дават с цел да се илюстрира едно по-общо явление. Подобно е развитието на делата с внесени в съда обвинителни актове и

срещу други магистрати, като например тези срещу Ирена Велкова, Люба Петрова, Веселин Пенгезов, Николай Стефанов, Иво Радев.

III. Заключение

Анализът на проблемите, пречатващи ефективността на делата за корупция, показва, че са необходими **промени в Наказателно-процесуалния кодекс, чрез които да се ограничи практиката по ненужно връщане на дела от съда на прокуратурата и да се намали ненужния формализъм в процеса, разбира се, без да се отслабват гаранциите за правата на участниците в наказателното производство.**

Важни констатации и препоръки в тази посока са формулирани както от Европейската комисия в рамките на доклада за напредъка на България по Механизма за сътрудничество и проверка, така и от европейските прокурори, изготвили Независимия анализ на Службата за подкрепа на структурните реформи на ЕС.

Отново трябва да се подчертае, че българските власти трябва в спешен порядък да отговорят на пропоръката на Европейската комисия, в която се отбелязва, че *“...важен пакет от изменения на Наказателно-процесуалния кодекс бе изготвен от Министерството на правосъдието с подкрепата на съдебните органи и на прокуратурата. Измененията биха довели до значително подобряване на противодействието на тежки престъпления, по-специално чрез преодоляване на забавянията в наказателните производства и чрез улесняване на наказателното преследване на корупционни престъпления. При неотдавнашни анализи бяха установени допълнителни нужди от изменение на уредбата на*

наказателното производство. Ето защо ще бъде важно да се постигне напредък в този процес.⁴”

Както в доклада на Европейската комисия⁵, така и в независимия анализ на Службата за подкрепа на структурните реформи на ЕС⁶ се отправя препоръка за прехвърляне на делата за корупция към Специализирания съд. Такова решение изисква широка междуинституционална и експертна дискусия, която да отговори на въпроса за целесъобразността на тази препоръка на европейските партньори, а също и как да бъде въведена като същевременно се отчита необходимостта от укрепване на кадровия капацитет на Специализирания съд и Специализираната прокуратура.

⁴ ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА относно напредъка на България по механизма за сътрудничество и проверка. Брюксел, 25.1.2017 г. COM(2017) 43 final, с. 11.

⁵ “Специализираният съд и специализираната прокуратура за борба с организираната престъпност постигат трайни резултати. В извършената от Върховния касационен съд оценка на резултатите от работата на специализираните съдилища бяха подчертани някои важни въпроси, които се нуждаят от допълнително разглеждане в светлината на по-широките въпроси, разгледани в контекста на втория и третия показател по-горе. Беше направено предложение за разширяване на компетентността на специализирания съд, така че тя да включва делата за корупция по високите етажи на властта. Такива промени в компетентността трябва да бъдат внимателно подготвени и придружени от подходящ анализ на нуждите от ресурси и на възможните правни последици от промените. Трябва да има яснота, че тези промени няма да имат непредвидени отрицателни последици върху работата по делата за организирана престъпност. “

⁶ “Приветстваме преминаването към специализация на прокурорите по дела за корупция на високо равнище и работата, започната от Специализираното звено на Софийска градска прокуратура. Въпреки това възможно е да се назначат много повече обучени прокурори, специализирани по дела за корупция, и все пак да не се отчитат действителни резултати във връзка с корупцията на високо равнище, ако тези прокурори не разполагат с достатъчно ресурси за разследване и/или тези ресурси са слаби. Наясно сме, че главният прокурор е поискал от министъра на вътрешните работи допълнителна помощ за разследване за своето звено. Засега това искане не се увенчава с успех. Считаме, че подкрепата за разследване за Специализираното звено в Софийска градска прокуратура е много слаба. Ако от Звеното се очаква да постигне истински успех в борбата с корупцията на високо равнище, нашият съвет е, че е необходимо да се създаде цялостна политика на зачисляване на поне още 50 специализирани следователи в Звеното.”